

Abdullayeva Sanobar Ibadullayevna
Urganch davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
abdullayevasanobar41@gmail.com

BOSHLANG'ICH SINIF TARBIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARDA MADANIY MEROSGA HURMAT HISSINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarbiya darslari jarayonida o'quvchilarda milliy madaniy merosga nisbatan hurmat, qiziqish va g'urur tuyg'ularini shakllantirish masalalari yoritilgan. Unda madaniy meros tushunchasining mazmun-mohiyati, uning yosh avlod tarbiyasidagi o'rni hamda tarbiya darslarida bu qadriyatlarni samarali targ'ib etish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, o'quvchilarda tarixiy obidalar, urf-odatlar, milliy san'at va an'anaviy qadriyatlarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Ushbu mavzu bo'yicha olib borilgan tahlillar maktab ta'limida tarbiyaviy ishlarning sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: qadriyat, an'ana, madaniy meros, tafakkur, urf-odatlar.

ВОСПИТЫВАТЬ У УЧАЩИХСЯ ЧУВСТВО УВАЖЕНИЯ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ НА УРОКАХ ВОСПИТАНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В данной работе освещены вопросы формирования у учащихся чувства уважения, интереса и гордости за национальное культурное наследие в процессе воспитательных занятий. В нем анализируется сущность понятия культурного наследия, его роль в воспитании подрастающего поколения, а также методы эффективного продвижения этих ценностей на уроках воспитания. Также рассматриваются пути формирования у учащихся позитивного отношения к историческим памятникам, традициям, национальному искусству и традиционным ценностям. Анализ данной темы способствует повышению качества воспитательной работы в школьном образовании.

Ключевые слова: ценность, традиция, культурное наследие, мышление, традиции.

TO INSTILL IN STUDENTS A SENSE OF RESPECT FOR CULTURAL HERITAGE IN PRIMARY SCHOOL EDUCATION LESSONS

Annotatsion. This paper highlights the issues of forming students' feelings of respect, interest and pride in the national cultural heritage in the process of educational activities. It analyzes the essence of the concept of cultural heritage, its role in the upbringing of the younger generation, as well as methods for effectively promoting these values in parenting lessons. The article also examines ways for students to develop a positive attitude towards historical monuments, traditions, national art and traditional values. The analysis of this topic contributes to improving the quality of educational work in school education.

Keywords: value, tradition, cultural heritage, thinking, traditions.

Kirish. Har bir xalqning o'ziga xos tarixi, qadriyatlari, urf-odatlari va an'analari – bu uning madaniy merosini tashkil etadi. Madaniy meros avlodlar o'rtida kelayotgan bebaho boylik bo'lib, xalqning milliy o'zligini, tarixiy xotirasini va ma'naviy dunyosini aks ettiradi. Bugungi globallashuv davrida bu merosni asrab-avaylash, uni yosh avlod ongiga singdirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, ta'lim tizimida, xususan, tarbiya darslarida o'quvchilarda madaniy merosga nisbatan hurmat, qiziqish va mas'uliyat hissini shakllantirish nihoyatda muhimdir. Tarbiya darslari – bu faqat axloqiy tushunchalarni o'rgatish emas, balki o'quvchilarda milliy g'urur, vatanparvarlik, tarixiy ong va ma'naviy yetuklikni rivojlantirish vositasidir. Shu nuqtai nazardan qaralganda, o'quvchilarning madaniy merosga hurmatini shakllantirish tarbiya jarayonining ajralmas qismi bo'lishi lozim. Ushbu maqolada tarbiya darslari orqali madaniy merosga hurmat hissini qanday rivojlantirish mumkinligi, bu yo'ldagi samarali

uslublar, pedagogik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar yoritiladi. **Madaniy meros nima?** Madaniy meros – bu bir xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida vujudga kelgan, avlodlardan avlodga o'tib kelayotgan, millatning o'ziga xosligini aks ettiruvchi moddiy va nomoddiy qadriyatlar yig'indisidir. U xalqning madaniy, ilmiy, diniy, badiiy va me'moriy boyliklarini o'z ichiga oladi. Madaniy meros orqali bir xalqning tarixi, tafakkuri, urf-odati, san'ati va dunyoqarashi namoyon bo'ladi.

Madaniy meros ikki asosiy turga bo'linadi:

1. **Moddiy madaniy meros** – bu qo'l bilan ushlanadigan, ko'rish mumkin bo'lgan qadriyatlar bo'lib, ularga tarixiy obidalar, arxeologik topilmalar, me'moriy inshootlar, san'at asarlari, kitoblar, milliy kiyimlar, uy-ro'zg'or buyumlari va boshqa tarixiy ob'ektlar kiradi.

2. **Nomoddiy madaniy meros** – bu og'zaki ijod, urf-odatlar, an'analar, marosimlar, xalq qo'shiqlari, o'yinlar, hunarmandchilik ko'nikmalari kabi madaniyat shakllarini o'z ichiga oladi. Bu turdagi meros asosan avlodlar orqali og'zaki yoki amaliy yo'l bilan uzatiladi.

Madaniy merosni asrash va uni kelajak avlodlarga yetkazish har bir jamiyatning, ayniqsa yoshlarga ta'lim-tarbiya beruvchi muassasalar va pedagoglarning muhim vazifasidir. Zero, o'z merosiga hurmat bilan qaragan xalqgina mustahkam ma'naviyat va kuchli milliy g'ururga ega bo'ladi. Tarbiya darslari – bu o'quvchilarga nafaqat axloqiy me'yorlarni singdirish, balki ularning ijtimoiy faolligini, vatanparvarlik tuyg'usini, tarixiy ongini va madaniy merosga bo'lgan munosabatini shakllantirish uchun eng samarali platformadir. O'quvchilar bu darslarda o'z millatining o'tmishi, urf-odatlari, qadriyatlari, san'ati va adabiyoti haqida chuqurroq ma'lumot oladi. Bu esa ularda o'zlikni anglash, o'z xalqiga nisbatan faxr tuyg'usini uyg'otadi. Madaniy meros ikki turga bo'linadi: moddiy va nomoddiy. Moddiy madaniy merosga tarixiy obidalar, me'moriy yodgorliklar, san'at asarlari, hunarmandchilik buyumlari kirs, nomoddiy madaniy merosga og'zaki ijod namunalari, xalq qo'shiqlari, urf-odatlar, an'analar, milliy o'yinlar va boshqa ruhiy-ma'naviy qadriyatlar kiradi. O'quvchilar bu meros turlari haqida bilib borar ekan, ularning asl mohiyatini angelaydi va ularni asrab-avaylash zaruratini tushuna boshlaydi. Tarbiya darslarida quyidagi metodlar orqali o'quvchilarda madaniy merosga hurmat hissini shakllantirish mumkin:

- Tarixiy mavzular asosida suhbatlar tashkil qilish;
- Madaniy meros ob'ektlariga ekskursiyalar uyushtirish (masalan, muzeylar, tarixiy obidalar, madaniyat markazlari);
- Milliy urf-odatlar va qadriyatlar haqida videoroliklar tomosha qilish va muhokama yuritish;
- Ijodiy ishlar (referatlar, insho yozish, rasm chizish, milliy kiyimlar ko'rgazmasi);
- Mahalliy hunarmandlar bilan uchrashuvlar tashkil etish;
- Xalq og'zaki ijod **namunalari bilan tanishtirish** (ertaklar, maqollar, dostonlar).

Bunday faoliyatlar orqali o'quvchilar o'z xalqining o'tmishiga, uning buyuk siymolariga, milliy qadriyatlariga nisbatan hurmat bilan qaray boshlaydi. Bu esa ularning shaxsiy kamoloti va ma'naviy dunyosining boyishida muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, o'qituvchining shaxsiy namunasi, fikr-mulohazalari va milliy qadriyatlarga bo'lgan e'tibori ham o'quvchilarda madaniy merosga ijobiy munosabatni shakllantirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Madaniy merosga hurmat hissini shakllantirishda yuzaga keladigan muammolar:

Madaniy meros har bir xalqning tarixiy xotirasi, o'zligining dalili, milliy g'ururining asosi hisoblanadi. Uni asrash, qadrlash va kelajak avlodlarga yetkazish har bir fuqarolik jamiyatining muhim vazifasidir. Shu bilan birga, yosh avlodda madaniy merosga nisbatan hurmat, qiziqish va mas'uliyat hissini shakllantirish jarayonida bir qator muammolar yuzaga kelishi mumkin.

1. Bilimsizlik va befarqlik

Ko'pchilik yoshlar tarixiy obidalar, xalq urf-odatlari, milliy qadriyatlar haqida yetarlicha bilimga ega emas. Bu esa ularning madaniy merosga nisbatan befarq bo'lishiga olib keladi. Ta'lim jarayonida bu mavzularga yetarlicha e'tibor berilmasa, hurmat hissi shakllanmaydi.

2. Axborot texnologiyalarining noto'g'ri ta'siri. Zamonaviy axborot oqimlari, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlardan yiroq, boshqa madaniyatlarni ortiqcha targ'ib qiluvchi kontentlar yoshlarning ongini chalg'itadi. Bu esa ularning o'z madaniy merosini ikkinchi darajali deb hisoblashlariga sabab bo'ladi.

3. Oilaviy tarbiyaning yetishmasligi

Ba'zi hollarda ota-onalar yoki oila a'zolari tomonidan milliy qadriyatlar haqida yetarli tushuncha berilmasligi, tarixiy obidalarini birgalikda ziyorat qilishning yo'qligi bolalarning bunday merosga qiziqishsiz o'sishiga sabab bo'ladi.

4. Amaliy faoliyatning yetarli emasligi

Maktab va maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida madaniy meros bilan tanishtiruvchi amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar, loyihalar yetarli bo'lmasa, o'quvchilar bu boylikni faqat darslikdagi ma'lumot sifatida qabul qilishadi, hayotiy qadriyat sifatida emas.

5. Tarixiy obidalar va meros ob'ektlarining holati

Ba'zida tarixiy yodgorliklarning buzilgan yoki qarovsiz holatda bo'lishi, yoshlar orasida "bu qadriyatlar keraksiz" degan noto'g'ri tushunchani paydo qilishi mumkin. Ayni vaqtda, ular bilan faxrlanish, ularni ko'rish istagi ham kamayadi. Madaniy merosga hurmatni shakllantirish ko'p tomonlama, tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu borada oilaviy tarbiya, ta'lim muassasalarining yondashuvi, OAV va madaniy siyosatning tutgan o'rni katta. Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish orqali biz yoshlarda o'z milliy o'zligiga hurmat, tarixga sadoqat va kelajakka mas'uliyat hissini shakllantirishimiz mumkin. Madaniy merosga hurmatni shakllantirish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni samarali bartaraf etish uchun kompleks va tizimli yondashuv zarur. Quyidagi chora-tadbirlar yosh avlodda milliy qadriyatlarni rivojlantirishga yordam beradi: 1. Ta'lim tizimini mustahkamlash – bunda maktab dasturlarida madaniy meros mavzusiga alohida e'tibor qaratish, uni tabiiy fanlar, tarix, ona tili kabi fanlar bilan uzviy bog'lash lozim bo'ladi. 2. Oilaviy va jamoatchilik tarbiyasini kuchaytirish – bunda oila va maktab hamkorligida madaniy tadbirlar, bayramlar, tarixiy joylarga sayohatlarni ko'proq tashkil etish kerak bo'ladi. 3. Axborot muhitini sog'lomlashtirish – bunda OAV va ijtimoiy tarmoqlarda milliy madaniyat va merosni targ'ib qiluvchi kontentni ko'paytirish hamda yoshlarni noto'g'ri yoki zararli axborotdan himoya qilish, ularni milliy qadriyatlarga oid materiallar bilan qiziqitirish uchun maxsus dasturlar yaratish lozim bo'ladi. 4. Madaniy merosni ommaviylashtirish – bunda madaniy meros bo'yicha ko'rgazmalar, tanlovlar, festivallar, xalqaro loyihalar tashkil etish orqali yoshlarni jalb qilish hamda o'quvchilar va talabalarni madaniy merosni o'rganish va asrashga qaratilgan ilmiy va ijodiy ishlarini rag'batlantirishlarni ko'paytirish kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda madaniy merosga hurmat hissini shakllantirish – bu ularni ma'naviy jihatdan yetuk, milliy qadriyatlarga sadoqatli, tarixiy ong va vatanparvarlik tuyg'usiga ega shaxs sifatida tarbiyalashning muhim yo'nalishidir. Tarbiya darslari esa bu maqsadga erishishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Dars jarayonida o'quvchilarga xalqimizning boy tarixi, milliy urf-odatlar, an'analari, san'ati va adabiyoti haqida ma'lumot berish orqali ularning ongida o'zlikni anglash, o'z merosiga hurmat bilan qarash tuyg'ulari mustahkamlanadi. Shuningdek, madaniy merosni o'rgatish nafaqat bilim berish, balki qalblarda milliy g'urur, faxr, mas'uliyat va mehr uyg'otish vositasidir. O'qituvchi bu jarayonda nafaqat bilim manbai, balki ma'naviy yo'lko'rsatuvchi sifatida faol ishtirok etishi kerak. Tarbiya darslarida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalangan holda, o'quvchilarda mustahkam dunyoqarash, tarixiy xotira va milliy o'zlikni shakllantirish mumkin. Shu bois, har bir pedagog o'z faoliyatida madaniy merosga alohida e'tibor qaratib, o'quvchilarning ushbu bebaho boylikka nisbatan hurmat, g'urur va mas'uliyat tuyg'ularini tarbiyalashi zarur. Zero, o'z merosini qadrlagan xalqgina yorqin kelajak sari dadil qadam tashlay oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Xaitov, N. Ma'naviyat asoslari va milliy qadriyatlar. – T.: O'qituvchi, 2015.
3. Yo'ldoshev, Q. Tarbiya nazariyasi va metodikasi. – T.: TDPU, 2016.
4. Mamadaliyev, A. va boshqalar Tarbiya darslari uchun metodik qo'llanma. – T.: O'qituvchi, 2021.
5. Toshxo'jayev, Sh. Milliy qadriyatlar va tarbiya. – T.: Ma'naviyat, 2007.
6. Inomova, M. Madaniy meros – ajdodlarimizdan qolgan bebaho boylik. // Ma'naviyat jurnali, 2019, №2.